

Serdar Korucu: Osmanlı Meclisi'nde Ermeniler için Adalet Gündemi

Posted on 10/07/2017

Yaklaşık 100 yıl önce Osmanlı Meclisi'nin gündeminde adalet konusu vardı. Nedeni de Ermeni Soykırımı...

Prof. Ayhan Aktar'ın "Osmanlı Meclisi Ermeni Meselesini Tartışıyor: Kasım-Aralık 1918" makalesine göre, 4 Kasım 1918 tarihinde Meclis-i Mebusan, Fındıklı'daki binasında toplandığında, Bağdat - Divaniye Mebusu Fuat Bey'in 28 Ekim 1918 günü verdiği önerge ilk suçlu arama çalışmalarını başlatıyordu.

Fuat Bey'in önergesinde Sait Halim Paşa ve Talat Paşa kabinelerinin Yüce Divan'a sevk edilmeleri isteniyordu.

"1 milyon nüfus katil ve itlaf edilmiştir"

Aynı oturumda üç milletvekilinden daha net ve somut bir yazılı soru önergesi geliyordu. Aydın Mebusu Emanuel Emanuelidis, İzmir Mebusu Vangel ve Çatalca Mebusu Tokinidis

Efendilerin önergesinde Ermeni Soykırımını şu ifadelerle vurgulanıyordu:

“Ermeni milletine mensup olmaktan başka hiçbir cürümleri [suçları] bulunmayan bir milyon nüfus, kadınlar ve çocuklar ile istisna edilmeyerek katil ve itlaf edilmiştir. (...) Mebusandan Zöhrap ve Varteks Efendiler ifna [yok] edilmiştir.”

“Adalet için hükümetimiz ne düşünmektedir?”

Aynı gün, Kozan Mebusu Matyos Nalbantyan, Halep Mebusu Artin Boşgezenyan, Erzurum Mebusu Medetyan, Sivas Mebusu Dikran Barsamyan, İzmir Mebusu Onnik İhsan ve Maraş Mebusu Agop Efendiler bir soru önergesi veriyordu.

Önergede, İttihat ve Terakki yönetiminin 27 Mayıs 1915 tarihli tehcir kararı ve daha sonra 27 Eylül 1915 tarihinde çıkan Emval-i Metruke (terk edilmiş mal ve mülkler) hakkındaki kararnamelerin yürürlükten kaldırılmasını ve sürülenlerin yerlerine dönmesine izin verilmesini gündeme getiriyordu.

Soru önergesinin sonunda hükümetin tedbirleri açıklaması isteniyordu. Adalet isteği ile...

“Memlekette söndürülen ocakların, tepelenen namus ve muazzezatin [izzet ve şereflerinin] (...) ve failleri ile madum [yok olan] bunca tebaai Osmaniyenin [Osmanlı vatandaşlarının] eytam ve eramili [yetim ve dulları] heder ve gasp olunan servet ve mukaddesatları hakkında tecelliyi adalet [adaletin yerine gelmesi] için acaba hükümetimiz ne düşünmektedir?”

“Osmanlı tarihinde cinayeti azime Ermeni kıtâlidir”

Bu tartışmalardan dört gün sonra, 8 Kasım 1918’de Ahmet İzzet Paşa kabinesi istifa edip

yerine Tefvik Paşa kabinesi kurulurken, 18 Kasım'da da bu yeni hükümetin programı tartışılacaktı. Ve soykırım gündemini Meclis'e taşıyan Halep mebusu Artin Boşgezenyan oluyordu:

“Bugün ortada Osmanlı tarihinin en matemli ve en kızıl safhasını teşkil eden bir cinayeti azime [büyük cinayet] vardır. Yerleri, gökleri titreten bu cinayeti azime, malumdur ki Ermeni kıtâlidir, Ermeni faciasıdır. Türk milletini bundan müttehem tutuyorlar. Fakat aslı müttehem Türk Milleti değil, Türk Hükümeti ve veyahut idarei sabıkasıdır [geçmiş yönetimdir]. (Bravo sadaları)”

Boşgezenyan'ın Paris Konferansı'ndan önce bu işlere karışanların cezalandırılarak konferans masasına “eli boş” gitmemeyi önermesi tartışma başlatırken, Muş Mebusu İlyas Sami Bey ise “katl” yerine “mukatele” yani karşılıklı öldürme olduğunu savunuyordu:

“Efendiler; bu mesele bir kâtl mi idi, yoksa bir mukatele [karşılıklı öldürme] mi idi? Bunu huzurunuzda tesbit edeceğim. (...) Bu ahval mebbeinde [başlangıcında] bir mukatele idi. Efendiler, bunları bilmek Meclis ve Hükümeti hazıraya ve bütün beşeriyyete lâzım ise müsaadenizle bendeniz de bu hakikatleri bütün açıklığı ile şurada arz edeyim. Yani sinirlenmeyin.”

“Böyle bir hal umum Ermenilerin imha edilmesini mi icab ettirir?”

İlyas Sami Bey'e göre, karşılıklı katliam olmuş fakat bunu ilk olarak Ermeniler başlatmıştı. Bu iddiaya yanıt Kozan Mebusu Matyos Nalbantyan'dan geliyordu. Bugün de hala aranan adalet vurgusu ile...

“O zaman İlyas Sami Efendi'ye sorarım: orada bir çete çıksa ve vukuat yapsa [Doğu

Anadolu'daki] o civar sekenesi [sakinleri] de bu vukuata iştirak etse ve teferruata müteallik gayrimeşru birtakım hareketlerde bulunsa, acaba böyle bir halin vukuu ta memleketin en ücra köşesinde bulunanların, mesela Edirne'de, İzmit'te ve sahilde bulunan üç Ermeniye varıncaya kadar umum Ermenilerin [yerinden] kaldırılıp imha edilmesini, namusunun büsbütün heder edilmesini, emlakinin müsadere ve yağma edilmesini icab ettirir mi? (...) Böyle bir halin vukuunu hükümetin görmesi ile umum Ermenileri mücrim [suçlu] addederek bunlar hakkında böyle bir karar ittihaz etmesi [alması] ne dereceye kadar doğru idi? Acaba heyecana mı gelmişler? Eşhas [kişiler] ve aşair [kabileler] hiddet ve heyecana gelir, fakat hükümetlerin düsturu hareketleri [hareket ilkesi] daima adl ve itidalle idare-i umurdur [adalet ve eşitlik ile işlerin idaresidir].”

Kaynak: bianet.org